

3. Гилфорд Дж. Три стороны интеллекта / Дж. Гилфорд – М.: Психология мышления, 2003. – 620 с.
4. Дружинин В.Н. Ситуационный подход к психологической диагностике способностей // Психологический журнал – 2001. – № 2.
5. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности / Е.П. Ильин. – П.: 2009. – 820 с.
6. Клименко В.В. Как воспитать вундеркинда / В.В. Клименко – Х.: Кристалл, 2004. – 556 с.
7. Леднева С. Диагностика и развитие детской одаренности педагогом / С. Леднева // Дошкольное воспитание. – 2007. – №5. – С. 50-54
8. Лейтес Н.С. Бывают выдающиеся дети / Н.С. Лейтес. – М.: Семья и школа, 2000. – №3. – С. 49-60.
9. Матюшкин А.М. Концепция творческой одаренности // Вопросы психологии. – 2005. – № 6. – С. 29-33.

Алексеева Ю.А.

докторант,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ОНТОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНА ВІРИ

Онтологія віри являє собою внутрішню суть духовного пізнання. Згідно із цією позицією феноменологія віри покликана показати онтологічне коріння, витоки віри у свідомості людини, сутність віри і тих особистісних та соціокультурних механізмів, які нерозривно пов'язані з нею. Звідси дослідження віри в онтологічному аспекті пов'язане з найбільш глибокими основами людського існування, а через особистість – і з соціумом. Віра, що має соціально-онтологічну природу, пов'язана зі знаходженням людиною смислу, усвідомленням свого призначення на особистісному та культурному рівні.

Питання віри в онтологічному аспекті розглядалися переважно в працях представників західної екзистенціальної філософії – К. Ясперса, Б. Рассела, М. Бубера, П. Тілліха, К. Ранера та ін.

У праці «Філософська віра» К. Ясперс зазначив, що віра відрізняється від знання, і намагався розглядати ці питання з погляду співвідношення раціонального та ірраціонального. Він підкреслював, що вірою не може бути тільки негативне, ірраціональне «занурення в морок того, що суперечить розуму і позбавлене закону». І в той же

час стверджував, що ознакою філософської віри мислячого людини є те, що вона існує лише в союзі зі знанням. Він виділяв суб'єктивні та об'єктивні сторони віри, що утворюють її ціле: «Віра є ні об'єкт, ні суб'єкт, але обидва вони в єдиному, яке в поділі на суб'єкт і об'єкт становить явище» [9, с. 253]. Зазначаючи, що суб'єкт і об'єкт є умовою цілісності існування віри, К. Ясперс також підкреслював, що саме в цьому полягають труднощі розуміння її феномену [9].

Б. Рассел, британський філософ, у своїй позитивістській концепції, з одного боку, підкреслював гносеологічний характер віри, яка, на його думку, є посередником між образом, ідеєю та зовнішнім світом, з іншого – стверджував, що віра виступає як суб'єктивно-психологічна основа поведінки людини. У розвитку віри він виділяв кілька стадій. У ранній стадії розвитку людини, у період дитячого віку, віра має доінтелектуальний характер і виявляється в дії або поведінці. На пізній стадії, в періоді дорослості, віра стає більш статичним станом і результатом продуктів мислення, уяви й почуттів, які впливають на формування різних видів віри, пов'язаних зі сприйняттям, спогадами, очікуваннями. Таким чином, Б. Рассел дійшов висновку, що віра є широким родовим терміном [7].

Головною властивістю віри, на думку філософа, є істинність, яка полягає в певних відносинах між вірою і фактами, що не збігаються з тим, що стверджує віра. На підставі цих співвідношень Б. Рассел виділяв віру істинну і хибну, різниця між якими полягає в тому, що у випадку істинної віри існують факти, до яких вона має певне відношення, а у випадку хибної – вони не виявляються або не видні. Крім того, Б. Рассел зазначав, що віра поєднана з почуттями схвалення або несхвалення (іншими словами – визнання або невизнання), тому в разі схвалення віру можна вважати «істинною», у разі несхвалення – «хибною» [7].

М. Бубер, філософ-екзистенціаліст, у своїй роботі «Два образи віри», розуміючи, що існує безліч змістів віри, виділяв дві її форми, що проявляються в поведінці та спілкуванні. Одна з них проявляється у вигляді довіри, друга виражається в тому, що людина, як і в першому випадку, без достатньої підстави визнає істинність чогонебудь. В основі тієї й іншої форми, вважав М. Бубер, лежить не дефіцит інтелектуальних здібностей людини, а ставлення до іншої людини або змісту того, що визнається істинним [1].

Стосовно питання природи релігійної віри М. Бубер також виділяв два образи віри. В одному випадку, зазначав він, людина

«перебуває у» відношенні віри, в іншому – вона «звернена до» відношення віри. У першому випадку, продовжує філософ, людина є членом громади, союз із якою є для неї безумовним. У другому випадку людина виступає в ролі індивіда, що став одинаком, і громада тут виникає як об'єднання залучених одинаків [1].

П. Тілліх, німецький філософ і теолог, розглядав віру як центральний феномен у житті особистості й визначав її як стан граничного інтересу людини. Він стверджував, що у двадцятому столітті й навіть раніше на зміну класичним формам релігії прийшли так звані квазірелігії, в основі яких теж знаходиться віра, яку він визначав як стан захопленості граничним інтересом, що містить у собі відповідь на запитання про смисл життя. Сильний емоційний стан, що супроводжує «граничний інтерес», змушує людину прагнути до тих об'єктів, які у свідомості людей можуть перетворюватися на якогось бога. Цей процес, згідно з П. Тілліхом, спричиняє виникнення квазірелігій, які в сучасній ідеології можуть набувати націоналістичної, соціалістичної та ліберально-гуманістичної форми. Звідси квазірелігію П. Тілліх визначає як «ідолопоклонську» віру, тобто звернене до «хибних граничностей». Таким чином, на думку П. Тілліха, віра як стан граничного інтересу суб'єктивно та об'єктивно має безліч релігійних форм [8].

П. Тілліх зауважує, що динаміка віри супроводжується внутрішніми суперечностями та конфліктами її змісту, зумовленими двома елементами: впевненістю з приводу свого власного буття, переживанням того, що людина віднесена до чогось граничного та безумовного, і сумнівом, який може завдати руйнівного впливу на віру, хоча віра неможлива без сумніву. Погляди П. Тілліха, таким чином, відображають головне: віра є інтегруючою силою, здатною об'єднувати безліч елементів суспільної свідомості та особистості, створювати умови для їх розвитку або деструкції в ідеології та ціннісній сфері індивідуальної свідомості. Зважаючи на контекст різних висловлювань вченого про віру, під граничним інтересом, зміст якого видається дещо розмитим, слід розуміти афективно заряджені концептуальні атитюди, що домінують у свідомості суспільства та колективного несвідомого і властиві кожній культурі [8].

Онтологію віри через надприродний екзистенціал і трансцендентальний досвід прагнув розкрити теолог К. Ранер. Символом віри, на думку вченого, є сповідь [6].

Американський протестантський теолог Х.Р. Нібур зазначав, що віра – це «особистісна позиція й відповідні їй дії, пов'язані з довірою стосовно певних сутностей і вірністю їм як джерелам цінності та об'єктам відданості. Ця особистісна позиція є амбівалентною: в неї включене співвіднесення як із цінністю, що привласнюється самому суб'єктові, так і з цінністю того, на що суб'єкт орієнтований. З одного боку, це довіра до того, що надає цінності самому суб'єкту; з іншого – відданість тому, що є цінним для суб'єкта. В цій активній вірі відданий суб'єкт упорядковує свої дії й прагне впорядкувати власний світ» [3, с. 232]. Узагальнивши свої погляди на віру, вчений стверджує, що віра – складний особистісний і суспільний комплекс явищ і дій. Специфічним моментом у цьому комплексі є залежність особистості від ціннісних центрів, з яких вона черпає власну цінність і заради яких живе [3].

У сучасній вітчизняній філософії віра також є предметом аналізу з позиції онтологічного підходу для різних дослідників (Р.К. Омельчук, С.А. Ніжніков, О.В. Івановська та ін.).

Російський філософ Р.К. Омельчук провівши онтологічне дослідження віри в контексті буттєво-ціннісного підходу, дійшов висновку, що віра має соціально-онтологічну природу і пов'язана з винайденням людиною смислу, усвідомленням свого призначення на особистісному та соціальному рівні [5].

Інший вчений, С.А. Ніжніков, у своїй роботі «Метафізика віри у російській філософії», зазначає, що віра орієнтує людину на самопізнання. Феномен віри осмислюється нею як духовний акт, що може бути й має бути підданий філософській рефлексії [4].

Дослідження віри як феномену культури, проведене О.В. Івановською, дозволило вченій зробити кілька узагальнень. На її думку, віра є інтегративною характеристикою особистості, що заснована на її світоглядній позиції й визначає її моральні уподобання та ціннісні орієнтації. Віра виступає найважливішим механізмом індивідуального самовизначення людини в процесі її становлення. Будучи феноменом людської духовності, віра посідає центральне місце в системі ціннісних орієнтацій людини і виступає як основне джерело смислотворчості особистості [2].

Аналіз наукових робіт філософів дозволив нам зробити висновок про те, що у рамках онтологічного підходу віра розглядається як внутрішня характеристика людського буття, виражена в стійкому

ціннісному ставленні до істини, що сприяє становленню особистісної індивідуальності.

Список використаних джерел:

1. Бубер М. Два образа веры / М. Бубер. – М.: ООО «Фирма «Издательство АСТ», 1999. – 592 с.
2. Ивановская О. В. Гуманизирующая роль веры в пространстве культуры / О.В. Ивановская. – Волгоград: Изд-во ВГСПУ «Перемена», 2011. – 261 с.
3. Нибур Х.Р. Радикальный монотеизм и западная культура / Х. Р. Нибур // Христос и культура [Текст]. – М. : Юрист, 1996. – 574 с.
4. Нижников С.А. Метафизика веры в русской философии: Монография / С.А. Нижников. – 2-е изд. – М.: ИНФРА-М, 2012. – 313 с.
5. Омельчук Р.К. Онтология веры / Р.К. Омельчук. – М.: Изд-во: «РОССПЭН», 2011. – 280 с.
6. Ранер К. Основание веры. Введение в христианское богословие / К. Ранер. – М.: Библейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2006. – 662 с.
7. Рассел Б. Человеческое познание: его сфера и границы. / Б. Рассел. – М.: ТЕРРА – Кн. клуб: Республика, 2000. – 388 с.
8. Тиллих П. Избранное: Теология культуры / П. Тиллих. – М.: Юрист, 1995. – 479 с.
9. Ясперс К. Смысл и назначение истории / К. Ясперс. – М.: Политиздат, 1991. – 572 с.

Боличева О.В.

викладач,

Національний університет фізичного виховання і спорту України

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ПЕРСОНІФІКАЦІЇ ЗНАНЬ У СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ УМОВАХ

Персоніфікована професійна освіта в сучасних умовах набуває великого значення для соціалізації особистості. Вона розглядається як безперервний інтегрований педагогічний процес, що спирається на певні принципи змістовно-сислової та організаційної побудови. Певний акцент надається персоніфікації професійних знань, який ми визначаємо, як процес змінювання системи *професійних* знань особистості; засвоєння та висвоєння знань в *професійній* діяльності;